

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS

2024 m. birželio 20 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Darbuotojų sauga ir sveikatos apsauga – Darbo laiko organizavimas – Direktyva 2003/88/EB – 9 straipsnio 1 dalies a punktas – Pareiga tikrinti naktį dirbančių darbuotojų sveikatą – Darbdavio padarytas šios pareigos pažeidimas – Teisė į žalos atlyginimą – Būtinybė įrodyti konkrečios žalos buvimą“

Byloje C-367/23

dėl *Cour de cassation* (Kasacinis Teismas, Prancūzija) 2023 m. birželio 7 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2023 m. birželio 9 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

EA

prieš

Artemis security SAS

TEISINGUMO TEISMAS (antroji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkė A. Prechal (pranešėja), teisėjai F. Biltgen, N. Wahl, J. Passer ir M. L. Arastey Sahún,

generalinė advokatė T. Ćapeta,

posėdžio sekretorius A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- EA, atstovaujamo *avocats* L. Boré ir G. Mégret,
- *Artemis security SAS*, atstovaujamos *avocat* J.-J. Gatineau,
- Prancūzijos vyriausybės, atstovaujamos M. de Lisi, B. Fodda ir M. Raux,
- Italijos vyriausybės, atstovaujamos G. Palmieri, padedamos *avvocato dello Stato* M. F. Severi,

* Proceso kalba: prancūzų.

– Europos Komisijos, atstovaujamos F. Clotuche-Duvieusart ir D. Recchia,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinės advokatės nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų (OL L 299, 2003, p. 9; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 381) 9 straipsnio 1 dalies a punkto išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant EA ir *Artemis security SAS* (toliau – *Artemis*) ginčą dėl EA prašymo atlyginti žalą, patirtą dėl to, kad *Artemis* nesilaikė darbdaviui tenkančios pareigos tikrinti naktį dirbančių darbuotojų sveikatą.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Direktyvos 2003/88 5 ir 7–10 konstatuojamosiose dalyse nustatyta:
 - „(5) Visi darbuotojai turi turėti pakankamai laiko poilsiui. <...> Bendrijos darbuotojams turi būti suteikiamas minimalus dienos, savaitės ir kasmetinio poilsio laikas ir atitinkamos pertraukos. Šiomis sąlygomis taip pat yra būtina nustatyti maksimalų savaitės darbo valandų skaičių.
 - <...>
 - (7) Moksliniai tyrimai parodė, kad žmogaus kūnas naktį jautriau reaguoja į aplinkos poveikį ir į tam tikras apsunkinančias darbo organizavimo formas ir kad ilgas naktinis darbas gali būti žalingas darbuotojų sveikatai ir gali kelti pavojų saugai darbo vietoje.
 - (8) Reikia riboti naktinio darbo, įskaitant viršvalandžius, trukmę ir nustatyti, kad darbdaviai, kurių darbuotojai reguliariai dirba naktinėje pamainoje [naktį], praneštų šią informaciją kompetentingosioms institucijoms, jei jos to reikalauja.
 - (9) Svarbu, kad prieš paskiriant į darbą ir vėliau naktį dirbantys darbuotojai turėtų teisę reguliariai [kad prieš paskiriant į darbą, o vėliau – reguliariai, naktį dirbantys darbuotojai turėtų teisę] nemokamai pasitikrinti sveikatą, o jei jie turi rūpesčių dėl sveikatos, atsiradus galimybei turėtų būti perkelti į jiems tinkamą dieninį darbą.
 - (10) Būtina, kad naktį ir pamainomis dirbančių darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos lygis atitiktų jų darbo pobūdį ir kad apsaugos ir profilaktikos paslaugų organizavimas ir pati veikla bei išteklių naudojimas būtų veiksmingi.“

- 4 Šios direktyvos 6 straipsnyje „Maksimalus savaitės darbo laikas“ nustatyta:
- „Valstybės narės imasi priemonių užtikrinti, kad, atsižvelgiant į būtinybę garantuoti darbuotojų saugą ir sveikatos apsaugą:
- <...>
- b) vidutinis darbo laikas, įskaitant viršvalandžius, per kiekvieną septynių dienų laikotarpį nebūtų ilgesnis kaip 48 valandos.“
- 5 Minėtos direktyvos 8 straipsnyje „Naktinio darbo trukmė“ nustatyta:
- „Valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad:
- a) naktinės pamainos [naktį dirbančių] darbuotojų įprastinės darbo valandos per parą neviršytų vidutiniškai aštuonių valandų;
- b) naktinės pamainos [naktį dirbantys] darbuotojai, kurių darbas susijęs su ypatingais pavojais arba kurių fizinis ar protinis darbo krūvis yra didelis, bet kuriuo 24 valandų trukmės laikotarpiu, kai jie dirba naktinį darbą, nedirbtų daugiau kaip aštuonias valandas.
- b punkte nurodytas su ypatingu pavojumi arba dideliu fiziniu ar protiniu krūviu susijęs darbas yra apibrėžiamas nacionalinės teisės aktais ir (arba) praktika arba kolektyvinėmis sutartimis, arba darbdavių ir darbuotojų susitarimais, atsižvelgiant į naktinio darbo specifiinį poveikį ir žalą.“
- 6 Tos pačios direktyvos 9 straipsnio „Sveikatos tikrinimas ir naktinės pamainos [naktį dirbančių] darbuotojų perkėlimas į dieninį darbą“ 1 dalyje numatyta:
- „Valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad:
- a) prieš paskiriant į darbą, o vėliau reguliariai, naktinės pamainos [naktį dirbantys] darbuotojai turėtų teisę į nemokamą sveikatos patikrinimą;
- b) naktinės pamainos [naktį dirbantys] darbuotojai, turintys rūpesčių dėl sveikatos, nustačius, kad jie yra susiję su naktiniu darbu, atsiradus galimybei būtų perkelti į jiems tinkamą dieninį darbą.“

Prancūzijos teisė

- 7 *Code du travail* (Darbo kodeksas) L. 3122-11 straipsnyje nustatyta:
- „Visi naktį dirbantys darbuotojai turi teisę, kad jų sveikatos būklė būtų individualiai ir reguliariai prižiūrima L. 4624-1 straipsnyje nustatytais sąlygomis.“
- 8 Šio kodekso L. 4624-1 straipsnyje numatyta:
- „Vykdant darbuotojų sveikatos būklės priežiūrą bet kuris darbuotojas turi teisę <...>, kad jo sveikatos būklę individualiai prižiūrėtų darbo medicinos gydytojas, taip pat, jo vadovaujamas, kartu dirbantis gydytojas <...>, bendrąją darbo medicinos praktiką atliekantis asmuo ir slaugytojas.

<...>

Bet kurio naktį dirbančio darbuotojo sveikatos būklė turi būti individualiai ir reguliariai prižiūrima. Šios priežiūros periodiškumą nustato darbo medicinos gydytojas, atsižvelgdamas į užimamos darbo vietos ypatumus ir darbuotojo savybes, kaip numatyta pagal *Conseil d'État* [(Valstybės Taryba)] dekrete nustatytą tvarką.“

9 Minėto kodekso R. 3122-11 straipsnyje numatyta:

„Naktį dirbančių darbuotojų sveikatos būklės priežiūros tikslas yra, be kita ko, leisti darbo medicinos gydytojui įvertinti galimas naktinio darbo pasekmes jų sveikatai ir saugai, visų pirma dėl biologinių ritmų pokyčių, ir nustatyti galimus padarinius šių darbuotojų socialiniam gyvenimui.“

10 *Code du travail* R. 4624-11 straipsnyje numatyta:

„Vizitas informavimo ar prevencijos tikslais, į kurį turi teisę darbuotojas, yra individualaus pobūdžio. Jo tikslas, be kita ko:

1° apklausti darbuotoją apie jo sveikatos būklę;

2° informuoti darbuotoją apie jam darbo vietoje galbūt kylantį pavojų;

3° teikti daugiau informacijos apie prevencijos priemones, kurių reikia imtis;

4° nustatyti, ar dėl darbuotojo sveikatos būklės arba jam kylančio pavojaus reikia jį nusiųsti pas darbo medicinos gydytoją;

5° informuoti darbuotoją apie tai, kaip tarnyba prižiūri jo sveikatos būklę, ir apie jo galimybę bet kuriuo metu jo prašymu susitikti su darbo medicinos gydytoju.“

11 Šio kodekso R. 4624-18 straipsnyje nurodyta:

„Bet kuris naktį dirbantis darbuotojas <...>, prieš paskiriant jį į darbo vietą, turi teisę į vizitą informavimo ir prevencijos tikslais pas L. 4624–1 straipsnio pirmoje pastraipoje nurodytą sveikatos priežiūros specialistą.“

12 Minėto kodekso R. 3124-15 straipsnyje nustatyta:

„Už L. 3122-1–L. 3122-24 straipsniuose <...> numatytų nuostatų dėl naktinio darbo ir jas įgyvendinančių dekretų nuostatų pažeidimą baudžiama bausme, numatyta už penktos klasės pažeidimus, skiriama tiek kartų, kiek yra su pažeidimu susijusių darbuotojų.“

Už pakartotinį pažeidimą baudžiama *Code pénal* [(Baudžiamasis kodeksas)] 132-11 ir 132-15 straipsniuose nustatyta tvarka.“

13 To paties kodekso R. 4745-3 straipsnyje nustatyta:

„Už L. 4624-1 straipsnyje numatytų nuostatų, susijusių su darbo medicinos gydytojo veiksmis, ir jas įgyvendinančių dekretų nuostatų pažeidimą baudžiama bauda, numatyta už penktos klasės pažeidimus.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 14 2017 m. balandžio 1 d. *Artemis* įdarbino EA priešgaisrinės saugos ir pagalbos asmenims tarnybos pareigūnu.
- 15 2019 m. balandžio 25 d. EA pareiškė ieškinį *conseil de prud'hommes de Compiègne* (Kompjenės darbo bylų teismas, Prancūzija), siekdamas, kad jo darbo sutartis būtų nutraukta teismine tvarka, o iš *Artemis* būtų priteistas žalos atlyginimas. Grįsdamas šiuos reikalavimus EA rėmėsi, pirma, aplinkybe, kad *Artemis* vienašališkai pakeitė darbo sutartį perkėlusį jį dirbti iš dieninio darbo vietos į naktinio darbo vietą, ir, antra, aplinkybe, kad negalėjo gauti sustiprintos medicininės priežiūros, kuri turi būti užtikrinta naktinio darbo atveju.
- 16 2019 m. liepos 1 d. EA buvo atleistas iš darbo.
- 17 2019 m. gruodžio 4 d. sprendimu *conseil de prud'hommes de Compiègne* (Kompjenės darbo bylų teismas), be kita ko, atmetė EA prašymą atlyginti žalą. Gavęs apeliacinį skundą dėl to sprendimo *Cour d'appel d'Amiens* (Amjeno apeliacinis teismas, Prancūzija) 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimu paliko galioti rezoliucinėje dalyje šiuo klausimu priimtą sprendimą, motyvuodamas tuo, kad EA neįrodė žalos, kurią jis teigia patyręs dėl būtinos sustiprintos medicininės priežiūros nebuvimo naktinio darbo atveju, realumo ir dydžio.
- 18 Grįsdamas dėl apeliacinio sprendimo *Cour de cassation* (Kasacinis Teismas, Prancūzija) pateiktą kasacinį skundą EA teigia, kad vien išvada, kad nesilaikyta nuostatų dėl sustiprintos sveikatos priežiūros naktinio darbo atveju, suteikia atitinkamam darbuotojui teisę į žalos atlyginimą ir kad atmetęs jo prašymą dėl žalos atlyginimo *Cour d'appel d'Amiens* (Amjeno apeliacinis teismas), be kita ko, pažeidė *Code du travail* L. 3122-11 straipsnį, siejamą su Direktyvos 2003/88 9 straipsniu.
- 19 *Cour de cassation* (Kasacinis Teismas), t. y. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nurodo, kad pagal suformuotą jurisprudenciją byla iš esmės nagrinėjantys teismai turi suverenią diskreciją nustatyti, ar padaryta žalos, ir ją įvertinti. Vis dėlto atsižvelgdamas į paaiškinimus, kurie, jo nuomone, išplaukia iš 2010 m. spalio 14 d. Sprendimo *Fuß* (C-243/09, EU:C:2010:609), šis teismas neseniai nusprendė, kad vien Direktyvos 2003/88 6 straipsnio b punkte numatyto maksimalaus vidutinio savaitės darbo laiko viršijimo konstatavimas suteikia darbuotojui teisę į žalos atlyginimą, pirma, dėl tiesioginio šios Sąjungos teisės nuostatos veikimo ir, antra, dėl to, kad toks viršijimas *ipso facto* kenkia darbuotojo sveikatai.
- 20 Vis dėlto šis teismas nori išsiaiškinti, ar tokio pat požiūrio turi būti laikomasi, kai pažeistas Direktyvos 2003/88 9 straipsnio 1 dalies a punktas. Šiuo klausimu minėtas teismas pažymi, be kita ko, kad šios nuostatos formuluotė, siejama su šios direktyvos 9 ir 10 konstatuojamosiomis dalimis, atrodo ne tokia tiksli, kaip minėtos direktyvos 6 straipsnio b punkto formuluotė.

- 21 Šiomis aplinkybėmis *Cour de cassation* (Kasacinis Teismas) mano, pirma, kad būtina pateikti Teisingumo Teismui klausimą dėl to, ar Direktyvos 2003/88 9 straipsnio 1 dalies a punktas turi būti laikomas tiesiogiai veikiančiu. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo nuomone, jeigu Teisingumo Teismas atsakytų teigiamai, jis, turėdamas omenyje, kad direktyvos neturi tiesioginio horizontalaus veikimo, *Code du travail* L. 3122-11, L. 4624-1 ir R 4624-18 straipsnių negalėtų aiškinti taip, kad jie atitiktų Direktyvą 2003/88, nes toks aiškinimas galėtų būti *contra legem* pobūdžio.
- 22 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad būtina gauti Teisingumo Teismo paaiškinimų dėl to, ar vien tai, kad darbdavys nesilaikė nacionalinės teisės aktų, skirtų Direktyvos 2003/88 9 straipsnio 1 dalies a punkte numatytam naktį dirbančių darbuotojų sveikatos tikrinimui užtikrinti, savaime suteikia teisę į žalos atlyginimą, o įrodyti, kad dėl šio nesilaikymo atitinkamas darbuotojas patyrė konkrečios žalos, nereikia.
- 23 Šiomis aplinkybėmis *Cour de cassation* (Kasacinis Teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
- „1. Ar [Direktyvos 2003/88] 9 straipsnio 1 dalies a punktas atitinka tiesioginio veikimo sąlygas ir darbuotojas gali šiuo punktu remtis su juo susijusioje byloje?
2. Ar [Direktyvos 2003/88] 9 straipsnio 1 dalies a punktas turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiami nacionalinės teisės aktai ar praktika, pagal kuriuos tuo atveju, jeigu nesilaikoma nuostatų, priimtų siekiant įgyvendinti nemokamam darbuotojo sveikatos patikrinimui būtinas priemonės, darbuotojo teisė į žalos atlyginimą priklauso nuo žalos, kuri atsirado dėl šio nesilaikymo, įrodyto?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl antrojo klausimo

- 24 Antruoju klausimu, kurį reikia nagrinėti pirmiausia, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2003/88 9 straipsnio 1 dalies a punktas turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias tuo atveju, jei darbdavys pažeidžia šią Sąjungos teisės nuostatą įgyvendinančias nacionalines nuostatas, kuriose numatyta, kad naktį dirbantys darbuotojai turi teisę į nemokamą sveikatos patikrinimą prieš paskiriami į darbą, o vėliau – reguliariai, atitinkamo naktį dirbančio darbuotojo teisė gauti žalos dėl šio pažeidimo atlyginimą siejama su sąlyga, kad jis turi pateikti patirtos žalos įrodymų.
- 25 Šiuo klausimu reikia priminti, kad pagal suformuotą jurisprudenciją, kai nėra atitinkamą sritį reglamentuojančių Sąjungos teisės normų, pagal procesinės autonomijos principą kiekviena valstybė narė savo nacionalinės teisės sistemoje turi reglamentuoti ieškinių, skirtų teisės subjektų teisių apsaugai užtikrinti, procesines taisykles su sąlyga, kad Sąjungos teisės reglamentuojamose situacijose šios taisyklės nebūtų mažiau palankios nei taisyklės, reglamentuojančios panašias situacijas, kurioms taikoma vidaus teisė (lygiavertiškumo principas), ir kad dėl jų netaptų praktiškai neįmanoma ar pernelyg sudėtinga pasinaudoti Sąjungos teisės suteiktomis teisėmis (veiksmingumo principas) (šiuo klausimu žr. 2023 m. gegužės 4 d. Sprendimo *Österreichische Post (Neturtinė žala, susijusi su asmens duomenų tvarkymu)*, C-300/21, EU:C:2023:370, 53 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

- 26 Kaip yra pažymėjęs Teisingumo Teismas, Direktyvoje 2003/88 nėra nei nuostatų dėl sankcijų, taikomų pažeidus joje nustatytus minimalius reikalavimus, nei specialios taisyklės dėl žalos, kurią darbuotojai gali patirti dėl tokio pažeidimo, atlyginimo (2010 m. lapkričio 25 d. Sprendimo *Fuß*, C-429/09, EU:C:2010:717, 44 punktą).
- 27 Taigi, kai nėra Sąjungos teisės nuostatų, kuriomis siekiama nustatyti taisyklės dėl galimo žalos atlyginimo, kurio gali reikalauti dirbti naktį paskirtas darbuotojas, darbdaviui pažeidus nacionalines nuostatas dėl tokio paskyrimo atveju atliekamo sveikatos patikrinimo, skirtas Direktyvos 2003/88 9 straipsnio 1 dalies a punktui įgyvendinti, kiekvienos valstybės narės teisinėje sistemoje turi būti nustatyta veiksmų, kuriais turi būti užtikrinama iš šios nuostatos kylančių teisės subjektų teisių apsauga, tvarka, visų pirma sąlygos, kuriomis tokiam darbuotojui darbdavys gali atlyginti žalą dėl minėto pažeidimo, su sąlyga, kad laikomasi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų (šiuo klausimu žr. 2023 m. gegužės 4 d. Sprendimo *Österreichische Post (Neturtinė žala, susijusi su asmens duomenų tvarkymu)*, C-300/21, EU:C:2023:370, 54 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 28 Dėl lygiavertiškumo principo reikia pažymėti, kad šioje byloje Teisingumo Teismas neturi jokių duomenų, galinčių sukelti abejonių dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamų teisės nuostatų atitikties šiam principui tiek, kiek pagal jas naktį dirbančio darbuotojo teisė į galimą žalos atlyginimą siejama su jo pareiga įrodyti žalą, patirtą dėl Direktyvos 2003/88 9 straipsnio 1 dalies a punktą įgyvendinančių nacionalinės teisės nuostatų pažeidimo, realumą.
- 29 Dėl veiksmingumo principo reikia pažymėti, kad galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, vienintelis turintis jurisdikciją vertinti bylos faktines aplinkybes, turės nustatyti, ar dėl vidaus teisėje numatytos tokios teisės į žalos atlyginimą pripažinimo tvarkos, visų pirma dėl ankstesniame punkte minėtos nacionalinės normos dėl patirtos žalos įrodymo, Direktyvos 2003/88 9 straipsnio 1 dalies a punkte įtvirtintų teisių įgyvendinimas netampa praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (šiuo klausimu žr. 2023 m. gegužės 4 d. Sprendimo *Österreichische Post (Neturtinė žala, susijusi su asmens duomenų tvarkymu)*, C-300/21, EU:C:2023:370, 56 punktą).
- 30 Iš tiesų svarbu priminti, kad pagal SESV 267 straipsnį Teisingumo Teismas turi įgaliojimus ne taikyti Sąjungos teisės nuostatas konkrečiam atvejui, o tik pateikti nuomonę dėl Sutarčių ir Europos Sąjungos institucijų priimtų teisės aktų aiškinimo. Vis dėlto pagal suformuotą jurisprudenciją Teisingumo Teismas, remdamasis šiame SESV 267 straipsnyje įtvirtintu teismų bendradarbiavimu ir atsižvelgdamas į bylos medžiagą, gali nacionaliniam teismui pateikti Sąjungos teisės išaiškinimo gaires, kurios jam galėtų būti naudingos vertinant vienos ar kitos šios teisės nuostatos poveikį (šiuo klausimu žr. 2023 m. gegužės 11 d. Sprendimo *Inspectia Judiciară*, C-817/21, EU:C:2023:391, 58 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 31 Šiuo atveju pirmiausia reikia pažymėti, kad darbdaviui pažeidus Direktyvos 2003/88 9 straipsnio 1 dalies a punkte numatytas pareigas tikrinti naktį dirbančių darbuotojų sveikatą, kurios, kaip matyti iš šio sprendimo 7–10 punktuose nurodytų *code du travail* nuostatų, buvo perkeltos į vidaus teisę, atitinkamas darbuotojas turi turėti galimybę reikalauti, kad darbdavys įvykdytų tas pareigas, prireikus kreipdamasis į kompetentingą nacionalinę instituciją, prižiūrinčią, kaip laikomasi minėtų pareigų, arba, jei reikia, jurisdikciją turinčiuose teismuose siekdamas tinkamo jų įvykdymo, kaip numatyta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje. Teisės į veiksmingą teisminę gynybą, kuri pagal šią

- nuostatą garantuojama kiekvienam asmeniui, kurio teisės, garantuojamos Sąjungos teisės, yra pažeistos, įgyvendinimas padeda užtikrinti Direktyvos 2003/88 9 straipsnio 1 dalies a punkte numatytos naktį dirbančio darbuotojo teisės į sveikatos patikrinimą veiksmingumą.
- 32 Be to, tokį veiksmingumą padeda užtikrinti tai, kad tuo atveju, kai darbdavys pažeidžia Direktyvos 2003/88 9 straipsnio 1 dalies a punkte numatytas pareigas, naktį dirbančiam darbuotojui gali būti tinkamai atlyginta, t. y. toks atlygis turi visiškai kompensuoti dėl pažeidimų realiai patirtą žalą (šiuo klausimu žr. 2006 m. liepos 13 d. Sprendimo *Manfredi ir kt.*, C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461, 95 punktą ir 2023 m. rugsėjo 14 d. Sprendimo *TGSS (Atsisakymas skirti su motinyste siejamą priedą)*, C-113/22, EU:C:2023:665, 50 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 33 Iš tiesų darbuotojo teisė reikalauti atlyginti žalą sustiprina, be kita ko, šio 9 straipsnio 1 dalies a punkte numatytų apsaugos taisyklių veiksmingumą ir gali atgrasyti nuo neteisėtų veiksmų pasikartojimo (pagal analogiją žr. 2023 m. gegužės 4 d. Sprendimo *Österreichische Post (Neturtinė žala, susijusi su asmens duomenų tvarkymu)*, C-300/21, EU:C:2023:370, 40 punktą). Visišku patirtos žalos atlyginimu pagal valstybių narių nustatytas taisykles galima užtikrinti, kad tokia žala būtų realiai ir veiksmingai atlyginta ar kompensuota tokiu būdu, kuris atgrasytų ir būtų proporcingas patirtai žalai (šiuo klausimu žr. 2023 m. rugsėjo 14 d. Sprendimo *TGSS (Atsisakymas skirti su motinyste siejamą priedą)*, C-113/22, EU:C:2023:665, 51 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 34 Vis dėlto reikia priminti, kad Sąjungos teisė nekliudo nacionaliniams teismams užtikrinti, kad Sąjungos teisės sistemos garantuojamų teisių apsauga nesukeltų teises turinčių asmenų nepagrįsto praturtėjimo (šiuo klausimu žr. 2006 m. liepos 13 d. Sprendimo *Manfredi ir kt.*, C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461, 94 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 35 Taigi atsižvelgiant į šiuo atveju taikomoje nacionalinėje teisėje numatytos teisės į žalos atlyginimą kompensacinę funkciją turi būti laikoma, kad siekiant šio sprendimo 33 punkte aprašytų tikslų pakanka visiškai atlyginti realiai patirtą žalą, o reikalauti iš darbdavio žalos atlyginimo kaip baudos nereikia (šiuo klausimu žr. 2015 m. gruodžio 17 d. Sprendimo *Arjona Camacho*, C-407/14, EU:C:2015:831, 37 punktą ir 2023 m. gegužės 4 d. Sprendimo *Österreichische Post (Neturtinė žala, susijusi su asmens duomenų tvarkymu)*, C-300/21, EU:C:2023:370, 58 punktą).
- 36 Galiausiai šiuo klausimu reikia pažymėti, kad, kaip matyti iš šio sprendimo 12 ir 13 punktų ir kaip pabrėžė Prancūzijos ir Italijos vyriausybės, taip pat Europos Komisija, taikytinoje nacionalinėje teisėje numatytos specialios taisyklės, pagal kurias leidžiama skirti baudas darbdaviui pažeidus nacionalines nuostatas, kuriomis perkeltas Direktyvos 2003/88 9 straipsnio 1 dalies a punktas. Šios specialios taisyklės savo ruožtu padeda užtikrinti teisės į sveikatos patikrinimą, kurią naktį dirbantis darbuotojas turi pagal minėtą nuostatą, veiksmingumą. Tokios taisyklės, kuriomis iš esmės siekiama tikslo nubausti, nesiejamos su žalos buvimu faktui. Taigi, nors tokios baudžiamoji pobūdžio taisyklės ir taisyklės, reglamentuojančios sutartinę ar kvazideliktinę atsakomybę, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, papildo vienos kitas, nes skatina laikytis minėtos Sąjungos teisės nuostatos, vis dėlto jos atlieka skirtingas funkcijas (šiuo klausimu žr. 2023 m. gegužės 4 d. Sprendimo *Österreichische Post (Neturtinė žala, susijusi su asmens duomenų tvarkymu)*, C-300/21, EU:C:2023:370, 40 punktą).

- 37 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, ir su sąlyga, kad tai patikrins prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, neatrodo, kad tokios nacionalinės teisės nuostatos, kaip nagrinėjamos pagrindinėje byloje, galėtų pakenkti teisių, kylančių iš Direktyvos 2003/88 9 straipsnio 1 dalies a punkto, veiksmingumui.
- 38 Žinoma, kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, 2010 m. spalio 14 d. Sprendimo *Fuß* (C-243/09, EU:C:2010:609) 54 punkte Teisingumo Teismas yra pripažinęs, kad atsižvelgdamas į Direktyvos 2003/88 siekį užtikrinti darbuotojų saugą ir sveikatos apsaugą, suteikiant jiems pakankamai poilsio, Sąjungos teisės aktų leidėjas manė, jog dėl šios direktyvos 6 straipsnio b punkte numatytos maksimalios vidutinės savaitės darbo trukmės viršijimo, dėl kurio darbuotojas netenka tokio poilsio, jis savaime patiria nuostolių, nes tuo padaroma žalos jo saugai ir sveikatai. 2010 m. lapkričio 25 d. Sprendimo *Fuß* (C-429/09, EU:C:2010:717) 59 punkte Teisingumo Teismas taip pat rėmėsi žala, kurią darbuotojas patyrė praradęs poilsio laiką, kuriuo jis būtų galėjęs pasinaudoti, jei būtų laikomasi šioje nuostatoje numatyto maksimalaus savaitės darbo laiko.
- 39 Vis dėlto tokiais argumentais negalima remtis, kiek tai susiję su Direktyvos 2003/88 9 straipsnio 1 dalies a punkte numatytomis sveikatos priežiūros pareigomis.
- 40 Iš tiesų, nors Direktyvos 2003/88 5 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad visi darbuotojai „turi turėti pakankamai laiko poilsiui“, o šios direktyvos 7 ir 8 konstatuojamosiose dalyse, be kita ko, pabrėžiama, kad „moksliniai tyrimai parodė <...>, kad ilgas naktinis darbas gali būti žalingas darbuotojų sveikatai“ ir kad „reikia riboti naktinio darbo <...> trukmę“, vis dėlto šios direktyvos 9 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, jog „svarbu“, kad prieš paskiriant į darbą, o vėliau reguliariai naktį dirbantys darbuotojai „turėtų teisę <...> nemokamai pasitikrinti sveikatą“, o „jei jie turi rūpesčių dėl sveikatos“, „atsiradus galimybei“ turėtų būti perkelti į jiems tinkamą dieninį darbą.
- 41 Kaip teisingai nurodė Komisija, Direktyvos 2003/88 9 straipsnio 1 dalies a punkte įtvirtintomis sveikatos tikrinimo priemonėmis siekiama, kad būtų atsižvelgta į tai, jog naktiniam darbui reikia daugiau jėgų, ir į dėl jo kylančią konkrečią riziką sveikatai, taip pat įsitikinti, kad darbuotojas yra ir bus pajėgus atlikti tokį darbą, laiku diagnozuoti galimą ligą, užtikrinti jos gydymą ir užkirsti kelią jos vystymuisi, be kita ko, sudarant sąlygas perkelti darbuotoją į dieninį darbą.
- 42 Taigi, kitaip nei reikalavimai dėl darbo trukmės, kylantys iš Direktyvos 2003/88 6 straipsnio b punkto ir 8 straipsnio, dėl kurių pažeidimo atitinkamas darbuotojas savaime patiria žalos, nes jo sveikatai kenkiama atimant poilsio laiką, kuriuo jis būtų galėjęs pasinaudoti, arba reikalaujant dirbti pernelyg daug darbo valandų naktį, sveikatos netikrinimas prieš paskiriant dirbti naktį, o vėliau reguliaraus patikrinimo nebuvimas po paskyrimo, numatyti šios direktyvos 9 straipsnio 1 dalies a punkte, nebūtinai kenkia atitinkamo darbuotojo sveikatai, taigi ir nesukelia jam žalos, kuri turėtų būti atlyginta. Galimas tokios žalos atsiradimas priklauso, be kita ko, nuo kiekvieno darbuotojo sveikatos būklės ir to, kaip konkrečiai ji keičiasi. Šiuo aspektu taip pat reikia priminti, kad, kaip yra pažymėjęs Teisingumo Teismas, naktį atliekamos užduotys gali skirtis atsižvelgiant į sunkumus ir stresą (2022 m. vasario 24 d. Sprendimo *Glavna direktsia „Pozharna bezopasnost i zashtita na naselenieto“*, C-262/20, EU:C:2022:117, 52 punktą).
- 43 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į antrąją klausimą reikia atsakyti: Direktyvos 2003/88 9 straipsnio 1 dalies a punktas turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias tuo atveju, jei darbdavys pažeidžia šią Sąjungos teisės nuostatą įgyvendinančias nacionalines nuostatas, kuriose numatyta, kad

nemokamas naktį dirbančių darbuotojų sveikatos tikrinimas turi būti atliekamas prieš paskiriant juos į darbą, o vėliau – reguliariai, atitinkamo naktį dirbančio darbuotojo teisė gauti žalos dėl šio pažeidimo atlyginimą siejama su sąlyga, kad jis turi pateikti patirtos žalos įrodymų.

Dėl pirmojo klausimo

- 44 Atsižvelgiant į atsakymą į antrąjį klausimą ir į tai, kad nėra akivaizdaus prieštaravimo tarp Direktyvos 2003/88 9 straipsnio 1 dalies a punkto ir pagrindinėje byloje taikomų nacionalinės teisės nuostatų, pirmojo klausimo nagrinėti nereikia.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 45 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendžia:

2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų 9 straipsnio 1 dalies a punktas

turi būti aiškinamas taip:

pagal jį nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias tuo atveju, jei darbdavys pažeidžia šią Sąjungos teisės nuostatą įgyvendinančias nacionalines nuostatas, kuriose numatyta, kad nemokamas naktį dirbančių darbuotojų sveikatos tikrinimas turi būti atliekamas prieš paskiriant juos į darbą, o vėliau – reguliariai, atitinkamo naktį dirbančio darbuotojo teisė gauti žalos dėl šio pažeidimo atlyginimą siejama su sąlyga, kad jis turi pateikti patirtos žalos įrodymų.

Parašai.